

ΟΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΩΣ ΠΕΔΙΑ ΣΥΓΚΛΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Πάυλος Κ. Λουκάκης

1. Εισαγωγή

Στη σημερινή χρονική συγκυρία, δηλαδή το 2003, όπου η εφαρμογή του αναπτυξιακού προγραμματισμού, μέσω του Γ΄ ΚΠΣ διανύει την 4^η προγραμματική περίοδό του (Μ.Ο.Π., Κ.Π.Σ. 1, Κ.Π.Σ. 2, Κ.Π.Σ. 3), διαπιστώνεται ότι συνεχίζει να βρίσκεται σε μια ασύμπτωτη διαδικασία συσχετισμού του, τόσο με τον επιχειρούμενο εκσυγχρονισμό του διοικητικού συστήματος και την αποκέντρωσή του, όσο και με ένα ιεραρχημένο κατά χωρικά επίπεδα χωροταξικό προγραμματισμό και σχεδιασμό, παρά την ολοκλήρωση ενός βασικού νομικού πλαισίου για τη θεσμοθέτησή του.

Ασφαλώς, μέσα στο Σ.Π.Α., στα Π.Ε.Π., τα Τομεακά Προγράμματα για το 2000-2006, όπως και στα προηγούμενα, διατυπώνονται χωρικές διαστάσεις, χωρίς χωρικές ιεραρχήσεις και συσχετισμούς, δίχως «παραλλήλων βίων» και με ένα πνεύμα τομεακού «σωβινισμού» κατά κεντρικό φορέα.

Εξάλλου ο «καθ' ύλην» αρμόδιος φορέας για το χωρικό σχεδιασμό, το Υ.Π.Ε.Χ.Ω.Δ.Ε., με μεγάλη εμπειρία σε χωροταξικές μελέτες μικρής ή εξειδικευμένης χωρικής κλίμακας, με διατυπωμένα τα Πλαίσια Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Β.Α.) με μια σειρά ερευνητικών προγραμμάτων και με ένα νέο νομικό πλαίσιο, δεν έχει θεσμοθετήσει παρά ελάχιστες χωροταξικές παρεμβάσεις επιπέδου «μείζονος αστικής ή περιφερειακής εμβέλειας». Κυρίως όμως δεν έχει αποσαφηνίσει, ούτε το ρόλο των φορέων Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη διαδικασία μελέτης και εφαρμογής, ούτε τις σχέσεις του με τους λοιπούς κεντρικούς τομεακούς φορείς. Θα τολμούσε κανείς, λίγο προκλητικά ίσως, να διερωτηθεί πώς και από ποιούς έχουν αποσαφηνισθεί και έχουν γίνει αποδεκτοί οι όροι της «βιώσιμης» ή «αειφόρου» ανάπτυξης στην εφαρμογή του αναπτυξιακού προγραμματισμού και των χωρικών παρεμβάσεων.

Πρόθεση του άρθρου αυτού είναι να επισημάνει την αναγκαιότητα να υπάρξει μια συστηματική και από κοινού αντιμετώπιση του αναπτυξιακού προγραμματισμού με το χωρικό σχεδιασμό κατά ιεραρχημένα χωρικά επίπεδα που θα βασίζονται

στο υφιστάμενο σύστημα κεντρικής διοίκησης, και τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο συγγραφέας του άρθρου αυτού βασίζεται σε κείμενα που έχει επεξεργασθεί προσωπικά στο πλαίσιο ερευνητικών προγραμμάτων και μελετών, στα οποία έχει συμμετάσχει ως κύριος επιστημονικός υπεύθυνος ή ειδικός σύμβουλος για θέματα χωροταξίας, περιφερειακής ανάπτυξης και πολεοδομίας¹. Θα πρέπει εδώ να τονισθεί ότι είναι αναγκαίο να αποσαφηνισθεί από τους αρμόδιους «καθ' ύλην» φορείς ότι οι αναπτυξιακές επιλογές και οι συνεπαγόμενες παρεμβάσεις έχουν μια χωρική αλληλουχία, «συναντώνται», «αντιπαρατίθενται», «συντίθενται» και «επανελέγχονται». Η άποψη του άρθρου αυτού είναι ότι οι περιφέρειες ως αναπτυξιακή οντότητα, ως διοικητική υπόσταση, ως χωρική – γεωγραφική ενότητα, ως ιστορικός – κοινωνικός χώρος, πρέπει να αποτελούν το πεδίο σύνθεσης του «εκ των άνω» και «εκ των κάτω» αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικού σχεδιασμού.

2. Αναπτυξιακός Προγραμματισμός και Χωροταξικός Σχεδιασμός

2.1 Οι χωρικές διαστάσεις στον αναπτυξιακό προγραμματισμό

Στο παρόν κεφάλαιο επιχειρείται μία προσέγγιση των χωρικών διαστάσεων που διέπουν τον αναπτυξιακό προγραμματισμό και των αμοιβαίων σχέσεων και εξαρτήσεων του τελευταίου με το χωροταξικό σχεδιασμό, στα διάφορα επίπεδα άσκησης του.

Η προσέγγιση αυτή θα πρέπει να γίνει μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο που προσδιορίζεται από μία σειρά παραμέτρων όπως²:

1. α) Δ.Π.Θ. - Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών : «Διερεύνηση μεθόδου εκπόνησης ενός περιφερειακού χωροταξικού σχεδίου πλαισίου. Η περίπτωση της Περιφέρειας Κρήτης». Ερευνητικό Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ, Επιστημονικός Υπεύθυνος : Π. Λουκάκης, Ξάνθη, 1989.

β) Π.Ε.Τ.Α., «Αξιολόγηση και προτάσεις βελτίωσης των θεσμών του Περιφερειακού και Τοπικού Αναπτυξιακού Προγραμματισμού», Μελέτη για λογαριασμό του ΥΠΕΣΔΔΑ, Αθήνα, Ιούλιος-Δεκέμβριος, 1998.

γ) Λουκάκης, Π., «Ζητήματα σχετικά με τα χωρικά επίπεδα εφαρμογής του χωροταξικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην Ελλάδα», *Τόπος - Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών*, τεύχος 8, Αθήνα, 1994.

δ) Αραμπατζή-Καρρά, Χρ., & Συνεργάτες, «Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου», ΥΠΕΧΩΔΕ, Πρώτη Έκθεση, Αθήνα, Ιούνιος, 1998.

ε) Λουκάκης, Π., «Χωροταξικός σχεδιασμός και οργάνωση υποδομών», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Δεκέμβριος, 2001.

στ) Λουκάκης, Π. «Χωρικά επίπεδα συσχέτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωροταξικού σχεδιασμού : Οι περιφέρειες ως πεδίο σύγκλισης και σύνθεσης», Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Σεπτέμβριος 2002.

ζ) Τ.Ε.Δ.Κ. - Νομοί Δράμας – Καβάλας – Ξάνθης, «Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα των νέων Καποδιαστριακών Δήμων κάθε νομού», Μέλος Συντονιστικής Ομάδας Δράμα- Καβάλα-Ξάνθη, Ξάνθη, 1999-2001.

2. Βλ. υποσ. 1.β., 1.γ., 1.ε.

α. Η γεωγραφική έκταση και οι επιμέρους ιδιαιτερότητες του εθνικού χώρου, των επιμέρους μεγάλων διαμερισμάτων και των επιμέρους περιοχών τους.

β. Οι περιφερειακές και ενδοπεριφερειακές αποκρυσταλλώσεις και οι διαπεριφερειακές σχέσεις, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί μέχρι σήμερα και τείνουν να εξελιχθούν στο μέλλον μέσα από το σύστημα των αστικών συγκεντρώσεων, την συγκέντρωση της βιομηχανίας, την διάχυση των τουριστικών ζωνών-συγκεντρώσεων και την εξάρτηση του υπόλοιπου χώρου από τις συγκεντρώσεις αυτές.

γ. Οι διεθνείς γεωπολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις και αλληλεξαρτήσεις της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από πολιτικές και τα προγράμματα της Ε.Ε. και τις διακρατικές σχέσεις της χώρας με τις όμορες βαλκανικές, τις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες και τις χώρες της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου.

δ. Το νέο πλαίσιο διοικητικής αναδιάρθρωσης της χώρας που προσδιορίζει χωρικές ενότητες σε 4 βασικά επίπεδα: κεντρική διοίκηση, εθνικό-περιφερειακό επίπεδο, τοπική αυτοδιοίκηση 1^ο (Δήμοι) και 2^ο (Ν.Α.) βαθμού. Το νέο διοικητικό πλαίσιο συσχετίζεται ουσιαστικά και θεσμικά (ν.1622/86) με τον μέχρι σήμερα ασκούμενο αναπτυξιακό προγραμματισμό και με τα επίπεδα χωρικών ρυθμίσεων στα οποία επιδιώκεται από το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. να αναδιαρθρωθεί θεσμικά και ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός.

Εξάλλου προς τα 4 επίπεδα αυτά επιζητείται σήμερα να προσαρμοσθούν και μία σειρά κεντρικών φορέων που διέπονται από μία διαφορετική χωρική ιεράρχηση των υπηρεσιών τους π.χ. ΥΠ.ΠΟ., Υπ. Δικαιοσύνης, Υπ. Ανάπτυξης, Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε. κ.ά.

Μέσα στο πιο πάνω πλαίσιο ο αναπτυξιακός προγραμματισμός σε όλες τις πτυχές του ενέχει σημαντικές χωρικές παραμέτρους και διαστάσεις.

Δεχόμαστε ότι ο προγραμματισμός μέσα από το αναπτυξιακό πρότυπο καλείται να εκφράσει, να διατυπώσει :

- Στόχους
- Αρχές υλοποίησης των στόχων
- Κατευθύνσεις για την εκπόνηση προγραμμάτων
- Περιεχόμενο προγραμμάτων : δράσεις, ενέργειες, μέτρα, παρεμβάσεις
- Κατανομές προγραμμάτων ανά κατηγορίες επιπέδων
- Εφαρμογή προγραμμάτων : χρονοδιαγράμματα, φάσεις εφαρμογής, πηγές χρηματοδότησης, μηχανισμοί – θεσμοί υλοποίησης
- Συντονισμό προγραμμάτων ανά τομέα – κλάδο παραγωγής και δραστηριοτήτων.

Ενδεικτικά αναφέρεται ως παράδειγμα:

Ένας βασικός στόχος μπορεί να είναι η ισόρροπη ανάπτυξη ή η βιώσιμη ανάπτυξη ή η εξισορρόπηση των ανισοτήτων. Είναι σαφές ότι οι τρεις αυτοί

ορισμοί δεν εκφράζουν ταυτόσημη στόχευση. Εν τούτοις, σε κάθε περίπτωση ο στόχος αυτός, μεταξύ άλλων διαστάσεων, οικονομικών και κοινωνικών, εμπειριέχει εν δυνάμει χωρικές διαστάσεις (ανάπτυξη περιφερειών, άμβλυνση περιφερειακών ανισοτήτων, ανάπτυξη ορεινών – πεδινών, ηπειρωτικών, νησιωτικών, αστικών – αγροτικών περιοχών, προστασία, ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος).

Αντίστοιχα προκύπτουν για τις αρχές και κατευθύνσεις των στόχων και χωρικές διαστάσεις, όπως ο ρόλος των αστικών κέντρων, για τις τομεακές κατανομές, για την προστασία του περιβάλλοντος, για τον ρόλο των χωρικών διαμερισμάτων και επιπέδων για τα κριτήρια ιεράρχησης έργων, δράσεων, μέτρων κ.λπ.

Γίνεται σαφές ότι, τόσο τα περιφερειακά, όσο και τα τομεακά προγράμματα καταλήγουν μεταξύ άλλων και σε μια αιτιολογημένη χωρική κατανομή, με συγκεκριμένες χωροθετήσεις και με εκτιμήσεις μεταξύ άλλων και για τις χωρικές επιπτώσεις (ανάπτυξη περιοχών, συμβατότητα χρήσεων γης και πληθυσμιακές μεταβολές, χωρική κατανομή, αναδιάρθρωση απασχόλησης, επιπτώσεις στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον).

Γίνεται εδώ επίσης σαφές ότι, όσο περισσότερο εξειδικεύονται τα προγράμματα ανά χωρικό και διοικητικό επίπεδο, τόσο μεγαλύτερη απαίτηση προκύπτει να συνδεθούν τα μέτρα, έργα και οι δράσεις με τις χωρικές κατανομές και χωροθετήσεις.

Εξάλλου ο «χωρικός σχεδιασμός» με τις προτάσεις του για τη διάρθρωση και την οργάνωση του χώρου, καταλήγει στη διατύπωση ενός «καταστατικού χάρτη» για τις αναγκαίες χωρικά σχέσεις και ρυθμίσεις που συνηθίζεται να ονομάζεται «σχέδιο χρήσεων γης» με τους αναγκαίους κατά κατηγορία χρήσεων «όρους και περιορισμούς» δόμησης, δηλαδή παραγωγής του χώρου.

Εν τούτοις θα ήταν λάθος «ο καταστατικός αυτός χάρτης» να περιορισθεί μόνο στις ελεγκτικές διαδικασίες που πηγάζουν από ένα «σχέδιο χρήσεων γης» παραγνωρίζοντας την δυναμική που προέρχεται από το πολυσύνθετο περιεχόμενο του χώρου, ως οικονομικού, κοινωνικού, φυσικού, ιστορικού εν τέλει δε ως πολιτικού.

Είναι απαραίτητο τα φυσικά μεγέθη του χωρικού σχεδιασμού όπως, το είδος και η έκταση των χρήσεων γης, οι περιβαλλοντικοί όροι και οι χωρικοί δείκτες που τη χαρακτηρίζουν να απορρέουν από οικονομικά και κοινωνικά μεγέθη, να αντανακλούν την ιστορία, τον πολιτισμό και τις ιδιαιτερότητες των διαφόρων περιοχών.

Οι βασικότερες ανάγκες που προκύπτουν κατά την άσκηση χωροταξικής πολιτικής εντοπίζονται σε δύο κατευθύνσεις:

α. Στην ανάγκη διατύπωσης πλαισίου στρατηγικών επιλογών χωροθέτησης και επαναπροσδιορισμού του ρόλου των αστικών κέντρων, των βιομηχανικών συγκεντρώσεων, των τουριστικών αναπτύξεων, των ζωνών έντασης του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και των δικτύων μεταφορών. Το πλαίσιο αναφοράς

καθορίζει την εσωτερική χωρική διάρθρωση της χώρας και τη σχέση της χώρας με τις επιμέρους περιφέρειές της και με τον ευρύτερο διεθνή χώρο (Ευρωπαϊκό χώρο, Βαλκάνια, ανατολική λεκάνη Μεσογείου).

β. Την ανάγκη πολλαπλών και σύνθετων ρυθμίσεων στις μικρές χωρικές κλίμακες, όπου οι συγκρούσεις συμφερόντων, οι τοπικισμοί, ο κατακερματισμός της γης, η πολλαπλότητα χρήσεων γης, ανταγωνιστικών και ασυμβίβαστων σε μεγάλο βαθμό, η καταστροφή του περιβάλλοντος, η πυκνότητα του πληθυσμού, η οργάνωση της τεχνικής και κοινωνικής υποδομής επιβάλλουν μια συστηματική και λεπτομερειακή χωρική παρέμβαση.

Οι παρεμβάσεις αυτές διαφοροποιούνται ως προς τις ενδοπεριφερειακές σχέσεις, ως προς το βαθμό της τοπικής ανάπτυξης, ως προς τη γεωγραφική ιδιαιτερότητα τους, ως προς τα ειδικά πληθυσμιακά χαρακτηριστικά και την ιστορία, την παράδοση και τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά των επιμέρους περιοχών. Οι παρεμβάσεις αυτές πρέπει να ιεραρχηθούν και ενταχθούν σε ένα συνολικότερο στρατηγικό χωροταξικό πλαίσιο»³.

2.2 Η Σημασία των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΤΑΠ) – Σκοποί και Επιδιώξεις⁴

Η σημασία των ΤΑΠ καθίσταται πρόδηλος εξαιτίας μιας σειράς λόγων μερικοί από τους οποίους είναι η προσέγγιση του προγραμματισμού σε τοπικό επίπεδο, η από τα κάτω συνάρθρωση των εξελίξεων και της επιθυμητής εικόνας των Ο.Τ.Α. στις ευρύτερες αναπτυξιακές προσπάθειες, καθώς και η προφανής αναγκαιότητα για την επίτευξη της συνοχής των νέων Δήμων και το μετασχηματισμό των συγκεκριμένων χωρικών ενοτήτων σε λειτουργικά και αποτελεσματικά δυναμικά αναπτυξιακά χωρικά σύνολα

Τα Τ.Α.Π. στοχεύουν ταυτόχρονα στη συνάρθρωση του συγκεκριμένου διοικητικού επιπέδου (Πρωτοβάθμιος Τοπική Αυτοδιοίκηση), στην πρακτική αναπτυξιακού σχεδιασμού που ασκείται κατά διοικητικό επίπεδο. Στο συγκεκριμένο χωρικό επίπεδο συναρθρώνονται τελικά όλες οι ασκούμενες πολιτικές, γεγονός που συνεπάγεται ότι οι επιπτώσεις των πολιτικών αυτών στο συγκεκριμένο σύνολο θα πρέπει να λαμβάνονται ρητά υπόψη στο πλαίσιο του επιπέδου άσκησης κάθε μιας από αυτές.

Τα Τ.Α.Π. επιδιώκουν τη διαμόρφωση μιας επιθυμητής εικόνας της περιοχής στην οποία αναφέρονται και η οποία μπορεί να προσεγγισθεί στην

3. Βλ. υποσ. 1.ε.

4. Τ.Ε.Δ.Κ. Νομών Δράμας- Καβάλας- Ξάνθης: «Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα των νέων Καποδιστριακών Δήμων κάθε νομού». 1999-2001. (Η μοναδική μελέτη μέχρι σήμερα και ιδιαίτερα πρωτότυπη παρέμβαση τοπικού και συγχρόνως νομαρχιακού- περιφερειακού αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικού σχεδιασμού), βλ. υποσ. 1.ζ.

πραγματικότητα ανάλογα με τους διαθέσιμους δημόσιους και ιδιωτικούς πόρους και την αποτελεσματικότητα της διαχείρισής τους κατά την υλοποίηση του προγράμματος.

Η επίτευξη του συνολικού αναπτυξιακού στόχου συναρτάται άμεσα από την ολοκλήρωση μεταξύ τους των επάλληλων επιπέδων προγραμματισμού και την προσθετικότητα των δράσεων και έργων που κάθε επίπεδο προβλέπει. Τα έργα και οι δράσεις του Τ.Α.Π. αφορούν κατά κύριο λόγο σε υποδομές που θα οδηγήσουν σε βελτίωση των παραγωγικών δυνατοτήτων της περιοχής και ταυτόχρονα στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και στη βελτίωση των δεξιοτήτων του εργατικού δυναμικού με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας. Η συνάρθρωση των στόχων του αναπτυξιακού προγραμματισμού, της μικρότερης κλίμακας της διοίκησης με τους στόχους που θέτουν και οι υπερκείμενες κλίμακες, και η μεγιστοποίηση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων από τα «συνεργαζόμενα» προγράμματα των διαφόρων επιπέδων αποτελεί τη μεγάλη ευκαιρία της τοπικής ανάπτυξης. Ο στόχος της βελτίωσης της εσωτερικής συνοχής των δήμων και η βελτίωση της συνεργασίας τους και της συνοχής με τους όμορους Ο.Τ.Α. αποτελεί μία από τις μεγάλες ευκαιρίες που προσφέρει το Τ.Α.Π.

Μια πρόσθετη ευκαιρία συνίσταται ακόμα στην έγκαιρη επισήμανση επιβαρύνσεων ή αρνητικών επιπτώσεων που είναι δυνατόν να προέλθουν από έργα ή δράσεις υπερκείμενων επιπέδων προγραμματισμού. Με την έγκαιρη επισήμανση των στοιχείων αυτών είναι δυνατόν μέσα από τα Τ.Α.Π. να αναληφθούν δράσεις ή να πραγματοποιηθούν έργα, που είτε θα περιορίσουν, είτε θα ανατρέψουν αυτές τις αρνητικές επιπτώσεις.

Ταυτόχρονα τα Τ.Α.Π. συνελπάζονται και ορισμένους κινδύνους από τους οποίους κρίνεται σκόπιμο να επισημανθούν δύο. Ο πρώτος συνίσταται στο ευρύτερο περιβάλλον που χαρακτηρίζει την αναπτυξιακή διαδικασία σε ένα διαρκώς εντεινόμενο πλαίσιο ανταγωνισμού. Ο ανταγωνισμός αυτός σε συνδυασμό με τα κίνητρα των ιδιωτικών κεφαλαίων ή αναπτυξιακών φορέων, δημιουργεί την τάση «ατομικιστικής» θεώρησης της όλης διαδικασίας, με αποτέλεσμα τον υπεριορισμό των στοιχείων σύγκρουσης και αποδιάρθρωσης στο συγκεκριμένο χωρικό σύνολο, έναντι των στοιχείων συνοχής που θα πρέπει να υπογραμμίζει κάθε συλλογικά αναλαμβανόμενη προσπάθεια ανάπτυξης.

Ο δεύτερος κίνδυνος προέρχεται από τη μεμονωμένη θεώρηση ενός εκάστου Ο.Τ.Α., οπότε μπορεί να οδηγήσει στη σπατάλη πόρων, καθώς ο ανταγωνισμός μπορεί να οδηγήσει στην παράλληλη ανάπτυξη ιδίων στοιχείων υποδομών σε περισσότερους γειτονικούς Ο.Τ.Α., των οποίων η χρήση λόγω των πραγματικών μεγεθών σπάνια θα οδηγήσει σε οικονομικά βιώσιμα ή έστω αποτελεσματικά επίπεδα.

Τέλος ένα πρόσθετο ζήτημα διαφαίνεται εξαιτίας των πρόσφατων διοικητικών ρυθμίσεων. Η δημιουργία νέων μεγαλύτερων λειτουργικών Ο.Τ.Α. και η αύξηση των αρμοδιοτήτων της Περιφέρειας τείνουν να συμπιέζουν τον ενδιάμεσο διοικητικό φορέα, τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, από την οποία θα πρέπει να αναζητηθεί ένας νέος συντονιστικός ή διαμεσολαβητικός ρόλος μεταξύ των άλλων δύο κατηγοριών της διοίκησης.

Το ρόλο αυτό καλείται να παίξει η μικροπεριφέρεια, η οποία ορίζεται ως ένα χωρικό σύνολο που διακρίνεται από κοινά φυσικά και κατά το δυνατόν από κοινά οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά και το οποίο υπερβαίνει τα διοικητικά όρια ενός Ο.Τ.Α⁵.

Κατά κανόνα η μικροπεριφέρεια αποτελείται από δύο ή και περισσότερους γειτονικούς Ο.Τ.Α. και χαρακτηρίζεται από κοινότητα προβλημάτων και παραπέμπει, άμεσα, σε ζητήματα συντονισμού στο νέο αυτό χωρικό επίπεδο.

Τα πλεονεκτήματα αυτά συνίστανται στο γεγονός ότι στο επίπεδο αυτό αναδεικνύονται οι κοινότητες και επισημαίνονται οι διαφορές και προσφέρεται έτσι η δυνατότητα εξειδίκευσης και ο συντονισμός της αναπτυξιακής πολιτικής.

Αν η μικροπεριφέρεια θεωρηθεί με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύεται σε προνομιούχο χωρικό επίπεδο εφαρμογής πολιτικής που προέρχεται από τις υπερκείμενες στον Ο.Τ.Α. διοικητικές αρχές και προσφέρει έναν οδηγό συντονισμού των στόχων και των μέτρων των πρωτοβάθμιων Ο.Τ.Α. Προσφέρεται έτσι ένας μηχανισμός συντονισμού τόσο οριζόντια, όσο και κάθετα.

3. Χωροταξικός Σχεδιασμός και Χωροταξικές Σταθερές⁶

Οι προτάσεις χωροταξικής οργάνωσης και χωρικής διάρθρωσης θα πρέπει να θεωρηθούν κατ' αρχήν σε σχέση με τις σύγχρονες τάσεις που διέπουν την αντιμετώπιση της ανάπτυξης του χώρου στο πλαίσιο των κοινοτικών πολιτικών.

Υπάρχει κατ' αρχήν μια τάση επανασυγκέντρωσης στα αστικά κέντρα. Εδώ υπενθυμίζεται η βασική λογική του σχεδίου ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου (ΣΑΚΧ '98), αλλά και άλλων βασικών κειμένων, η οποία αποδέχεται και προωθεί την τάση ότι τα αστικά κέντρα αποτελούν τον καμβά πάνω στον οποίο διαρθρώνεται και ο χώρος της υπαίθρου.

Στα κείμενα της Ε.Ε. δίνεται έμφαση στα μεγάλα αστικά κέντρα⁷. Για την Ελλάδα αυτό αποτελεί ένα ιδιαίτερο πρόβλημα γιατί, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Κοινότητας, ως μεγάλα αστικά κέντρα εντάσσονται μόνον η Πρωτεύουσα και η Θεσ/νίκη. Η προσαρμογή σε ένα τέτοιο αστικό διπολικό πρότυπο δημιουργεί ένα μεγάλο δίλημμα, ως προς το ρόλο που καλούνται να παίξουν τα λοιπά αστικά κέντρα. Από την άλλη, θα πρέπει να αναγνωρισθεί ότι πράγ-

5. Βλ. υποσ. 1.δ.

6. Βλ. υποσ. 1.δ.

7. Μελέτες Ε.Ε. Ευρώπη 2000+, Σ.Α.Κ.Χ. και Μελέτη ISMERI-TEAM4-ΙΠΑ, *Μελλοντική εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου (Mezzogiorno-Ελλάδα)*, XVI Γενική Διεύθυνση Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Τελική Έκθεση, 1993.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου Σ.Α.Κ.Χ.*, Τελική Έκθεση, Μάιος, 1999.

ματι υπάρχει μία τάση διάχυσης της αστικότητας και εξάρτησης κυρίως όμορων γεωργικών περιοχών από τα αστικά κέντρα. Οι τάσεις αυτές ερμηνεύονται από τις οικονομικές θεωρίες του χώρου, ειδικότερα δε μέσα από τη θεωρία του αστικού περιφερειακού κύκλου, όπου προαστιοποιούνται γεωργικές περιοχές έξω από τα αστικά κέντρα, σε βάρος τους και με αποτέλεσμα τη μετάβαση στην αποαστικοποίησή τους και στη δημιουργία νέων συνθηκών για την επαναστικοποίησή τους. Η κυκλική αυτή διαδικασία διογκώνει τα αστικά κέντρα και οδηγεί τελικά σε μια συνολική υπεραστικοποίηση. Αυτή είναι πράγματι μια σύγχρονη τάση που πρέπει να αντιμετωπισθεί οργανωμένα.

Ένα δεύτερο δεδομένο που εμφανίζεται και στη χώρα μας και δεν έχει αντιμετωπισθεί συστηματικά είναι ότι, ενώ από τη μια πλευρά επιδιώκεται και γίνεται αποδεκτή αυτή η τάση υπεραστικοποίησης, από την άλλη υπάρχει και η τάση της ενδογενούς και της τοπικής ανάπτυξης, δηλαδή της «εκ των κάτω» προσπάθειας δημιουργίας ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης στην τοπική κλίμακα με σκοπό τη συγκράτηση του πληθυσμού στην ύπαιθρο και εκτός αστικοποιούμενων περιοχών⁸. Το γεγονός αυτό δεν είναι πρόσφατο, θα το αναζητήσουμε στις αρχές της δεκαετίας του '80. Ήδη στη χώρα μας έχουν χρηματοδοτηθεί πολλά τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα, τόσο μέσα από το ΕΑΠΤΑ Ι, όσο και από το ΕΑΠΤΑ ΙΙ και άλλα προγράμματα κοινοτικών πρωτοβουλιών.

Ένα τρίτο στοιχείο που πρέπει να τονισθεί είναι ότι η κύρια λογική του Α' και του Β' ΚΠΣ ήταν και στο Γ' ΚΠΣ παραμένει η ενίσχυση των υποδομών και κυρίως το τρίπτυχο διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, ενέργεια και τηλεπικοινωνίες, δηλαδή εκείνων των υποδομών που θα διευκολύνουν την αναπτυξιακή διαδικασία. Εδώ πρέπει να τονισθεί ότι οι υποδομές δεν είναι στόχος αλλά μέσο ανάπτυξης. Εάν κατασκευασθούν μόνο δίκτυα μεταφορών και όλες οι υποδομές, χωρίς παρεμβάσεις στο αναπτυξιακό επίπεδο, μπορεί να προκύψουν τα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, όπως στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του '50, όπου η βελτίωση κατά κύριο λόγο των οδικών δικτύων ενίσχυσε τον υπερσυγκεντρωτισμό στην Πρωτεύουσα εις βάρος της ανάπτυξης της Περιφέρειας.

Ένα τελευταίο σημείο, το τέταρτο, που υπεισέρχεται όλο και με μεγαλύτερη έμφαση στο χωρικό προγραμματισμό και σχεδιασμό αποτελεί η προστασία και συγχρόνως η ανάδειξη του ανθρωπογενούς, του ιστορικού – πολιτισμικού περιβάλλοντος και με ειδικότερο βάρος στο φυσικό περιβάλλον.

Όπως είναι γνωστό και εδώ δεν αναλύεται περισσότερο, η προβληματική για τον προγραμματισμό και σχεδιασμό που σχετίζεται με το σημείο αυτό διαμορφώνει αναπτυξιακές πολιτικές που υπακούουν στους όρους «βιώσιμη» ή «αιετόφορος ανάπτυξη».

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται πολιτικές για μορφές «ήπιας ανάπτυξης»,

8. Βλ. υποσ. 1β, 1.δ., 1.ζ.

όπου η παραγωγή του δομημένου χώρου διασφαλίζει τις ευνοϊκότερες συνθήκες ζωής στο παραγόμενο κέλυφος, συγχρόνως με ελαχιστοποίηση της χρήσης των φυσικών πόρων και δημιουργεί ή διατηρεί τις προϋποθέσεις αναπαραγωγής τους.

Για την Ελλάδα το σημείο αυτό είναι κομβικό, επειδή οι σχετικές πολιτικές προστασίας και ανάδειξης του περιβάλλοντος έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τις κρατούσες κοινωνικοοικονομικές αντιλήψεις, συμπεριφορές και δράσεις που δέχονται ως κεφαλαιώδους σημασίας τη μεγιστοποίηση του κέρδους, ακρογωνιαίος λίθος της οποίας είναι η γη και η γαιοπρόσδοδος.

Μέσα από σειρά προσφάτων αλλά και παλαιότερων μελετών⁹ έχει διαπιστωθεί ως χωρικός αναπτυξιακός άξονας της Ελλάδας το λεγόμενο «αναπτυξιακό S», πάνω στο οποίο κυριαρχεί το δίκτυο των μητροπολιτικών κέντρων και των μεγάλων αστικών κέντρων της χώρας και στο οποίο αρθρώνεται ο υπόλοιπος χώρος. Διαπιστώνεται επίσης ότι τα μεγάλα έργα υποδομής, μεταφορών, ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, φυσικού αερίου κ.ά. προσανατολίζονται προς την κατεύθυνση ενίσχυσης του άξονα αυτού.

Παράλληλα με τις ως άνω σχέσεις υπάρχουν και ορισμένες ακόμη γενικές παράμετροι, που πρέπει να ληφθούν υπόψη, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η χωροταξική διάρθρωση και η χωρική ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας και των υποκειμένων σε αυτές επί μέρους χωρικών επιπέδων.

Πρώτη απ' αυτές τις παραμέτρους αποτελεί η σημερινή διάρθρωση του δικτύου των οικισμών, (αριθμός, μέγεθος, ιεραρχημένα επίπεδα λειτουργικής και οικονομικής αλληλεξάρτησης, γεωγραφικές ιδιαιτερότητες) και τα φαινόμενα μετασχηματισμού των αστικών κέντρων και των λοιπών οικισμών.

Το σύστημα των οικισμών φαίνεται ότι από τα μέσα της δεκαετίας του '70¹⁰ αποκρυσταλλώνεται σε ένα σύστημα επάλληλων ακτινικών σχέσεων που εντάσσονται σε μια πυραμιδοειδή μορφή. Στην κορυφή του συστήματος αυτού κυριαρχεί η Πρωτεύουσα, ενώ υπάρχει και ένας δεύτερος μητροπολιτικός πόλος, η Θεσσαλονίκη. Στο επόμενο επίπεδο έχει αναπτυχθεί μια σειρά αστικών κέντρων ως ισχυρών περιφερειακών πόλων. Ακολουθούν οι έδρες των νομών από τις οποίες εξαρτώνται τα αγροτικά κέντρα. Με αυτόν τον τρόπο το σύνολο των αγροτικών οικισμών κυριαρχείται από τους περιφερειακούς και τους μητροπολιτικούς πόλους.

Από μακρού, ιδιαίτερα όμως μετά το 1979, έχουν διατυπωθεί στο πεδίο των πολιτικών χωροταξικών παρεμβάσεων προτάσεις για μια επανιεράρχηση

9. Βλ. υποσ. 7

10. Π. Λουκάκης, «Σύγχρονη Ελληνική Πόλη: Τάσεις μεταλλαγών στη χωρική διάχυση της αστικοποίησης» από το περιοδικό -Αρχαιολογία & Τέχνες, στη σειρά άρθρων με θέμα: «Η Μεταβυζαντινή και η Νεότερη Ελληνική Πόλη», Τεύχος 65, Δεκέμβριος 1997. Επίσης, βλ. υποσ. 1.ε.

του δικτύου των οικισμών της χώρας (προτάσεις ΣΠΕ - ΕΜΠ, ΚΕΠΕ, Δοξιάδη, ΚΕΠΑ - ΑΣΤΟΚ - ΑΓΡΟΚ, «Ανοιχτές πόλεις κ.ά.).

Κατά την τελευταία 20ετία εμφανίζονται στη χώρα μας τάσεις διόγκωσης των αστικών κέντρων, σταθεροποίηση άλλων πεδινών ημιαστικών - αγροτικών κέντρων και συγχρόνως συνέχιση της μείωσης των ημιορεινών - ορεινών οικισμών. Παράλληλα, εμφανίζεται ένας αυξανόμενος αριθμός νέων οικισμών κυρίως στις παραθαλάσσιες περιοχές, με αποτέλεσμα τη δημιουργία παραθεριστικών οικισμών - Β' κατοικίας.

Είναι επομένως κομβικής σημασίας τα εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης και χωροταξικής αναδιάρθρωσης να ξεκινήσουν από τις σημερινές τάσεις και να εξαντλήσουν όλα τα περιθώρια προς μια ιεραρχημένη οικιστική αναδιάρθρωση της χώρας.

Δεύτερη ιδιαίτερα σημαντική παράμετρο για τη χωροταξική αναδιάρθρωση και αναδιοργάνωση της χώρας, αποτελεί η εφαρμογή της διοικητικής αποκέντρωσης που έχει ξεκινήσει από το 1986.

Η αποκέντρωση πολλών αρμοδιοτήτων και του τρόπου λήψης αποφάσεων θα επηρεάσει τα συστήματα διοικητικής αλληλεξάρτησης των οικισμών αλλά και την οργάνωση αντιστοίχως του τρόπου λειτουργίας των υπηρεσιών του ιδιωτικού τομέα και των υπηρεσιών γενικότερα. Η διοικητική αποκέντρωση θα επηρεάσει αναμφισβήτητα και το σύστημα αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωρικής ανάπτυξης και του χωρικού σχεδιασμού.

Τρίτη σημαντική παράμετρο αποτελεί το διαμορφούμενο νέο θεσμικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού. Ο Νόμος 2508/97 συμπληρώνει επαρκώς τον χωρικό σχεδιασμό της μικρής χωρικής κλίμακας του Ν.1337/83 π.χ. Γ.Π.Σ. επιπέδου νέου Δήμου, με τα Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π., τα Γ.Π.Σ. και τα Ρυθμιστικά Σχέδια για μια κατηγορία μεγάλων αστικών κέντρων. Επίσης με την Κ.Υ.Α. 69269/90 συμπληρώνεται ο Ν.1650/86 σε ό,τι αφορά στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό. Τέλος, ο Νόμος 2742/99 περί «Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης», ορίζει ως χωρικά επίπεδα πλαισιακού χωροταξικού σχεδιασμού την εθνική και περιφερειακή κλίμακα, εντάσσοντας στη δεύτερη το νομαρχιακό επίπεδο και κρίσιμες τοπικές, υπεριοπικές παρεμβάσεις (βλ. σχετικό κεφάλαιο Μεθοδολογία κ.λπ.).

Τέταρτη παράμετρο, αποφασιστικής σημασίας, αποτελεί η βελτίωση των υφισταμένων και η εισαγωγή νέων υποδομών, σε συνδυασμό με την άνοδο του οικονομικού επιπέδου και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του πληθυσμού. Οι βελτιώσεις των δικτύων μεταφορών, ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, η εισαγωγή της πληροφορικής και της μηχανοργάνωσης, οι εφαρμογές σύγχρονων τεχνολογιών, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων, του εισοδήματος τους, η αύξηση του δείκτη ιδιοκτησίας αυτοκινήτου, η βελτίωση σε αρκετό βαθμό των κοινωνικών υποδομών, έχουν μεταβάλλει και μεταβάλλουν τους όρους και τις προϋποθέσεις για μετακινήσεις του πληθυσμού σε ό,τι αφορά στη μόνιμη, στην προσωρινή, στην εποχιακή μετακίνηση και τις ανάγκες σε επιβατικές

και εμπορευματικές μεταφορές. Η βελτίωση των υποδομών καθιστά περισσότερο ανταγωνιστικές τις επί μέρους περιφέρειες και τις περιοχές τους, διευκολύνει περισσότερο την ενδογενή, την τοπική και τελικώς την ολοκληρωμένη ανάπτυξη σε μικρότερες χωρικές ενότητες. Εξάλλου είναι προφανές ότι η βελτίωση των υποδομών συμβάλλει σε μια επιθυμητή εξωστρέφεια των περιφερειών σε ό,τι αφορά στις κοινωνικοοικονομικές και λειτουργικές δομές τους.

Μέσα από την πολυπλοκότητα και την πολυεδρικότητα των πιο πάνω αναπτυξιακών και χωρικών σχέσεων, γίνεται όλο και περισσότερο αναγκαίο να διατυπωθούν ευέλικτα σενάρια για την μελλοντική χωροταξική διάρθρωση και οργάνωση των περιφερειών.

Γίνεται εν τούτοις σαφές, ότι κατά την παρούσα χρονική συγκυρία έχουν διαμορφωθεί ορισμένες χωροταξικές σχέσεις, ' ' δίκην ' ' χωροταξικών σταθερών, οι οποίες αποτελούν βασικό πλαίσιο, το οποίο επιβάλλει, όχι τόσο την αναζήτηση νέων και μεταξύ τους διαφοροποιημένων εναλλακτικών προτάσεων, όσο την αναζήτηση εκείνων των εναλλακτικών και ευέλικτων προτάσεων που θα βελτιώσουν, θα συστηματοποιήσουν, θα επανιεραρχήσουν τις χωροταξικές σχέσεις, ώστε αφενός να αρθούν τα μέχρι σήμερα δυσμενή αποτελέσματα (διασπορά οικιστικού δικτύου, διανομαρχιακές και ενδονομαρχιακές ανισότητες, έλλειμματικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, καταστροφή φυσικού περιβάλλοντος και εξάντληση φυσικών πόρων κ.λπ.), αφετέρου δε να αποτελέσουν την καλύτερη δυνατή βάση για τις μελλοντικές προοπτικές ανάπτυξης του εθνικού χώρου και των υποκειμένων χωρικών επιπέδων σχεδιασμού και διοίκησης.

Άλλωστε οι βασικές κατευθύνσεις χωροταξικού σχεδιασμού πρέπει να εδράζονται στα κείμενα του ΣΠΑ (2000-2006) που περιλαμβάνουν τους στόχους και τη στρατηγική για το Γ' ΚΠΣ σε τομεακό και περιφερειακό επίπεδο και των χωρικών πολιτικών του ΥΠΕΧΩΔΕ, που εκφράζουν μία χωρική συνέχεια παρεμβάσεων του παρελθόντος, ειδική αφετηρία του οποίου είναι οι κοινοτικές πολιτικές που ξεκίνησαν το 1986 (ΜΟΠ, Α' ΚΠΣ, Β' ΚΠΣ, κ.τ.λ.).

Διατυπώνονται επομένως εκείνες «οι χωροταξικές σταθερές»¹¹, οι οποίες θα εξειδικεύσουν το πλαίσιο των στόχων χωροταξικής ανασυγκρότησης και αναδιάρθρωσης των Περιφερειών, για τις οποίες διατυπώνονται σήμερα σενάρια χωροταξικών παρεμβάσεων και πολιτικών και οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση για τη διατύπωση πρόσθετων ή και νέων παρεμβάσεων και πολιτικών.

1. Πρώτη «χωροταξική σταθερά» αποτελεί το υφιστάμενο δίκτυο οικισμών. Το Ο.Δ. διαρθρώνεται από τις υφιστάμενες χωρικές πυραμιδοειδούς μορφής κατανομές, διαρθρώσεις και ιεραρχημένες εξαρτήσεις.

Βασικός στόχος είναι εν προκειμένω, μέσα από τα εναλλακτικά σενάρια, η επανιεράρχηση του δικτύου των υφιστάμενων οικισμών. Ειδικότερα επιβάλλε-

11. Βλ. υποσ. 1.δ.

ται να αναβαθμισθεί ο ρόλος των αστικών κέντρων, ώστε να βελτιωθούν και να εξισορροπηθούν οι συνθήκες και η ποιότητα ζωής γενικώς των κατοίκων, οι κατανομές των παραγωγικών δραστηριοτήτων, άρα και των θέσεων εργασίας, καθώς και οι κατανομές των παρεχομένων υπηρεσιών και εξυπηρετήσεων.

2. Δεύτερη «χωροταξική σταθερά» αποτελεί η διάρθρωση του βασικού συστήματος χρήσεων γης, όπως αυτό προσδιορίζεται από τις εκτατικές - ομοιογενείς ζώνες, που συναρτώνται κυρίως από τις δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα παραγωγής, δηλαδή οι ζώνες χρήσεων για τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τη δασοπονία και δασική διαχείριση.

Εν προκειμένω λαμβάνεται ως αφετηριακή σταθερά η κατανομή των «σημειακών χρήσεων» – υψηλής έντασης (οικισμοί, βιομηχανίες, τουριστικές συγκεντρώσεις, πολιτισμικοί - ιστορικοί χώροι), καθώς και των γραμμικών - αξονικών χρήσεων (οδικά δίκτυα και λοιπά δίκτυα υποδομών) με τις σημερινές εντάσεις και αλληλεξαρτήσεις τους.

Ως βασικός στόχος τίθεται η κατά το δυνατόν ελαχιστοποίηση των απαιτούμενων νέων εκτάσεων για τις χρήσεις του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα παραγωγής σε βάρος εκείνων του πρωτογενή. Στον στόχο αυτό εντάσσεται και η αναζήτηση μέσα από ευέλικτα σενάρια χωροταξικής διάρθρωσης των ποσοτικών και κυρίως των ποιοτικών δομικών χαρακτηριστικών των «εντατικής μορφής χρήσεων γης». Γίνεται σαφές ότι ο στόχος αυτός εκτός από την αναζήτηση των πιο ικανοποιητικών, λειτουργικών, συμβατών και βιώσιμων σχέσεων του παραγόμενου ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, συνδέεται ευθέως με τον στόχο για την προστασία και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος.

3. Τρίτη «χωροταξική σταθερά», συναρτώμενη σε μεγάλο βαθμό με τις δύο προηγούμενες, αποτελούν οι διαμορφωμένες ανθρωπογεωγραφικές χωρικές ενότητες, όπως αυτές που προκύπτουν από μακροχρόνιες κοινωνικοοικονομικές ή/και ιστορικές σχέσεις ή/και από γενικότερη γεωγραφική ομοιογένεια (π.χ. Μάνη, Τσακωνιά κ.τ.λ.).

Ως στόχος τίθεται η οργανική ενσωμάτωση αυτών των χωρικών ενότητων στη συνολική χωροταξική διάρθρωση κάθε περιφέρειας, ακόμη και αν απαιτηθεί η υπέρβαση των επί μέρους διοικητικών ορίων (Νομαρχιακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση).

4. Τέταρτη «χωροταξική σταθερά» αποτελεί το υφιστάμενο σήμερα και πρόσφατα εκσυγχρονισμένο σύστημα κεντρικής διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης:

Ως ολοκληρωμένο σύστημα, λειτουργούν μέχρι σήμερα και οι βασικοί νόμοι που το διέπουν έχουν μια 18ετή χρονική αφετηρία (Ν.1622/86, Ν.2218/94, Ν.2508/97, Ν.2539/97).

Στόχος είναι ο συντονισμός του αναπτυξιακού προγραμματισμού και η ενσωμάτωση του χωροταξικού σχεδιασμού στο σύγχρονο διοικητικό σύστημα.

Οι εναλλακτικές προτάσεις για τον χωροταξικό σχεδιασμό κάθε περιφέ-

ρειας θα πρέπει να στοχεύουν στην αντιστοίχιση των επί μέρους επιπέδων αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωροταξικού σχεδιασμού με τα επίπεδα της Ν.Α. και της Τ.Α. ή και με οριζόντιες σχέσεις των επιπέδων αυτών (Διανομαρχιακή, Διαδημοτική συνεργασία).

5. Πέμπτη «χωροταξική σταθερά» αποτελεί το σύνολο των ιστορικών, αρχαιολογικών, παραδοσιακών στοιχείων κάθε περιφέρειας. Ιδιαίτερης σημασίας θεωρούνται οι μειζονος διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής εμβέλει-ας ιστορικοί - πολιτισμικοί πυρήνες των Περιφερειών.

Στόχο εδώ αποτελεί, η δημιουργία ενός ενιαίου πλέγματος πολιτισμικών πυρήνων, πάνω στο οποίο θα πρέπει να αρθρωθούν τα επί μέρους υπερτοπικά ή τοπικά αρχαιολογικά, ιστορικά, παραδοσιακά, υποσύνολα και οι όποιες ιστορικές διαδρομές τα διασυνδέουν.

6. Έκτη «χωροταξική σταθερά» αποτελούν οι βασικοί πυρήνες θεσμοθετημένοι και μη του φυσικού περιβάλλοντος.

Οι ορεινοί δρυμοί, οι περιοχές του Προγράμματος «Natura», οι υγροβιότοποι, τα τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, οι ποταμοί και οι λίμνες, τα οικοσυστήματα, οι ακτές και το θαλάσσιο μέτωπο αποτελούν ιδιαίτερης σημασίας χωροταξική παράμετρο σε συνδυασμό με την αειφορία και το φυσικό απόθεμα.

Στόχο εδώ αποτελεί η προστασία και ανάδειξη των περιοχών ιδιαίτερου φυσικού ενδιαφέροντος, η ορθολογική και η συνδυασμένη με τη βιώσιμη ανάπτυξη χρήση των φυσικών πόρων.

7. Έβδομη «χωροταξική σταθερά» αποτελεί το υφιστάμενο και προβλεπόμενο δίκτυο μεταφορών (χερσαίο, οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, λιμένες και αεροδρόμια).

Στόχο εδώ αποτελεί η ένταξη των δικτύων μεταφορών στο συνολικό αναπτυξιακό προγραμματισμό και χωροταξικό σχεδιασμό, σε κάθε χωρικό επίπεδο.

Τα δίκτυα μεταφορών σε συνδυασμό και με τις άλλες υποδομές, ιδιαίτερα εκείνες των επικοινωνιών, αποτελούν ένα από τα ισχυρότερα μέσα για την άρση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, τη διασφάλιση της εσωτερικής συνοχής και της εξωστρέφειας των περιφερειών, υπό την προϋπόθεση ότι οι κόμβοι μεταφορών θα συνδυάζονται με τους αναπτυξιακούς πυρήνες και τη συνολικότερη χωροταξική οργάνωσή τους.

Στο πλαίσιο αυτής της χωροταξικής σταθεράς θα πρέπει να έχουν ενταχθεί οι όποιες προτάσεις για νέα έργα.

8. Όγδοη «χωροταξική σταθερά» αποτελούν οι σημερινές αλληλεξαρτήσεις ενδοπεριφερειακής και διαπεριφερειακής εμβέλειας.

Όπως έχει διαπιστωθεί, υφίστανται σήμερα διαπεριφερειακές αλληλεξαρτήσεις και εξαρτήσεις, οι οποίες επηρεάζουν κατά διάφορο τρόπο τις επί μέρους περιοχές των Περιφερειών.

Οι αλληλεξαρτήσεις αυτές θα συνεχίσουν υφιστάμενες.

Στόχο αποτελεί η αναβάθμιση και επανιεράρχηση των σχέσεων αλληλε-

ξάρτησης σε ενδοπεριφερειακό και διαπεριφερειακό ή και τοπικό επίπεδο, λαμβάνοντας ασφαλώς υπόψη τις ιδιαιτερότητες και το βαθμό ανάπτυξης της κάθε περιφέρειας.

4. Μεθοδολογία Σύνδεσης Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αναπτυξιακού Προγραμματισμού¹²

Με βάση όσα αναπτύχθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, η σύνδεση του χωρικού σχεδιασμού με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό θα πρέπει να επιδιωχθεί να αντιστοιχείται με τα επίπεδα όπου ασκείται ο δεύτερος και μέσα από τη λογική του δημοκρατικού προγραμματισμού και της σύγχρονης διοικητικής αναδιάρθρωσης, με τα επίπεδα στα οποία ασκείται σήμερα η διοίκηση, κεντρική και τοπική.

Ενώ όμως τα πεδία άσκησης του αναπτυξιακού προγραμματισμού επιχειρείται να αντιστοιχηθούν με τα πεδία άσκησης της διοίκησης, δηλαδή Εθνικό, Περιφερειακό, Νομαρχιακό, Δημοτικό επίπεδο, φυσικά με τις αδυναμίες που έχουν επισημανθεί, τα πεδία άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού, κατά την τελευταία 20αετία, έχουν πρακτικά περιορισθεί στην τοπική και υπεριοπική κλίμακα, μέσα από ειδικές χωροταξικές μελέτες (Ε.Χ.Μ.), τις προεγκρίσεις χωροθέτησης δραστηριοτήτων και προστασίας-κατά περίπτωση- περιοχών ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος (εφαρμογή ν.1337/83, ν.1650/86, κ.λπ.). Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έχει εκπονήσει πρόσφατα τα χωροταξικά σχέδια των 12 περιφερειών (πλην Αττικής), μέσα από τα οποία επιχειρεί να καθορίσει τον ρόλο των νομαρχιών, έχοντας προηγουμένως εκπονήσει μελέτες για τις χωρικές επιπτώσεις των ΠΕΠ στις Περιφέρειες, καθώς και μία σειρά χωροταξικών ερευνών, με ειδικό θεματικό περιεχόμενο. Επίσης, έχει συντάξει προς θεσμοθέτηση το Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης. Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., τόσο για τις μελέτες τοπικής – υπεριοπικής κλίμακας (Ζ.Ο.Ε. περιβαλλοντικής προστασίας κ.ά) όσο για τις χωροταξικές μελέτες των περιφερειών έχει συντάξει προδιαγραφές από τις οποίες προκύπτει η μέθοδος και ο τρόπος που αντιμετωπίζει το Υπουργείο τον χωροταξικό σχεδιασμό. Η θεσμοθέτηση των προτάσεων χωροταξικού σχεδιασμού των περιφερειών, μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί.

Παράλληλα το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έχει θεσμοθετήσει, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το νόμο Ν.2742/99 για τον «χωροταξικό σχεδιασμό και την βιώσιμη ανάπτυξη» μέσα από τον οποίον παρέχονται οι θέσεις του για τον χωρικό σχεδιασμό και

12. Βλ. υποσ. 1.β.

την διασύνδεση του με την ανάπτυξη, μάλιστα δε με θέση ότι αυτή θα χαρακτηρίζεται ως «βιώσιμη».

Κατά το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. ο χωροταξικός σχεδιασμός, άρρηκτα δεμένος με την βιώσιμη ανάπτυξη, επιδιώκεται με μορφή πλαισίου κατευθύνσεων σε δύο επίπεδα : στο εθνικό και στο περιφερειακό, στο οποίο ενσωματώνει το νομαρχιακό επίπεδο. Το επίπεδο των νέων Δήμων από πλευράς χωρικού σχεδιασμού αντιμετωπίζεται ως πολεοδομικό με μία ευρύτερη ερμηνεία του όρου (ν.2508/97 με τα Σχέδια Χωρικής Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων - Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.).

Στο εθνικό επίπεδο, εκτός από το «Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης» (Ε.Π.Χ.Σ.Β.Α. – άρθρο 6), μπορεί να εκπονούνται τα «Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης» (Ε.Π.Χ.Σ.Β.Α. άρθρο 7) που αφορούν είτε στον τομέα χωρικού σχεδιασμού, είτε σε χωρικό σχεδιασμό περιοχών με ειδικά κρίσιμα προβλήματα.

Στο επίπεδο των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Β.Α.) προβλέπονται οι ακόλουθοι υποστηρικτικοί μηχανισμοί χωρικού σχεδιασμού:

- Περιοχές οργανωμένης ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων (Π.Ο.Α.Π.Δ.).
- Περιοχές ειδικών χωρικών παρεμβάσεων (Π.Ε.Χ.Π.).
- Σχέδια ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.).
- Ενσωμάτωση των διαδικασιών προέγκρισης χωροθέτησης δραστηριοτήτων.
- Χρηματοδοτικοί μηχανισμοί – Αναδιάρθρωση Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ..

Τέλος ιδιαίτερης σημασίας είναι η πρόβλεψη ενός Εθνικού Δικτύου Πληροφόρησης για τον χωροταξικό σχεδιασμό (Ε.Δ.Π.Χ.Σ.).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός μεθοδολογικά έχει μία αμεσότητα με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό σε δύο επίπεδα, τα οποία αντιστοιχούν διοικητικά :

1^ο επίπεδο : α. εθνικό επίπεδο : κεντρική διοίκηση

2^ο επίπεδο : α. περιφερειακό επίπεδο : Περιφέρειες

β. νομαρχιακό επίπεδο : Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Το δεύτερο επίπεδο εξειδικεύεται χωρικά σύμφωνα με τις πιο πάνω αναφερόμενες θεματικές χωρικές ενότητες σχεδιασμού.

Δεδομένου ότι ο αναπτυξιακός προγραμματισμός αναφέρεται εν τέλει και στα τέσσερα επίπεδα διοικητικής οργάνωσης, είναι αναγκαίο να διατυπωθεί ένα μεθοδολογικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού που να καλύπτει τα τρία ανώτερα επίπεδα, ενώ το τελευταίο, εκείνο των Ο.Τ.Α. 1^{ου} βαθμού, απαιτεί μία διαφορετική μεθοδολογική προσέγγιση του χωρικού σχεδιασμού ως προς τον

αναπτυξιακό προγραμματισμό, που ήδη υπόκειται σε ένα θεσμικό πλαίσιο, των νόμων 1337/83, 1650/86, 2508/97 και 2742/99.

Το μεθοδολογικό πλαίσιο χωρικού σχεδιασμού για το εθνικό το περιφερειακό και το νομαρχιακό επίπεδο πρέπει να συγκροτείται ως ενιαίο σύστημα στο οποίο τα τρία επίπεδα διασυνδέονται μέσα από στόχους, επιδιώξεις, αρχές, κατευθύνσεις, αναπτυξιακές επιλογές, αναλυτικά υπόβαθρα και μεθόδους ανάλυσης, ιεράρχησης δράσεων, βάσεις δεδομένων, δεικτών αξιολόγησης, κριτηρίων επιλογής και διαδικασίες πληροφόρησης-συμμετοχής, τους κατά περίπτωση φορείς προγραμματισμού, εφαρμογής και διαχείρισης.

Συγχρόνως είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και κατά συνέπεια η έμφαση που αποκτά στον προγραμματισμό και σχεδιασμό το κάθε επίπεδο.

Εδώ λοιπόν ο χωροταξικός σχεδιασμός εξαρτάται από τις ακόλουθες παραμέτρους ανά επίπεδο προγραμματισμού :

- τον επιτελικό χαρακτήρα κάθε επιπέδου
- τον σχεδιαστικό χαρακτήρα κάθε επιπέδου
- τον διαχειριστικό χαρακτήρα κάθε επιπέδου.

Από την άλλη μεριά θα πρέπει να γίνει σαφές ότι η χωρική διάσταση, δηλαδή χωρική λειτουργικότητα, εμβέλεια, επίδραση και επίπτωση κάθε παρέμβασης ως δράση έργου ή μέτρου αποτελεί μία αποφασιστική παράμετρο για τον καθορισμό των κριτηρίων της εθνικής, περιφερειακής, νομαρχιακής ή τοπικής σημασίας τους, άρα και την απαίτηση να αποφασισθεί το επίπεδο επιτελικού προγραμματισμού, το επίπεδο σχεδιασμού και διατύπωσης προγραμμάτων, το επίπεδο υλοποίησης και διαχείρισης κάθε παρέμβασης.

Τα παραπάνω επιβεβαιώνουν και τεκμηριώνουν την συνοπτική για την αναζήτηση, όσο γίνεται πληρέστερα, ενός επιπέδου «σύγκλισης» και «σύνθεσης» του αναπτυξιακού προγραμματισμού και του χωροταξικού σχεδιασμού με τη διοικητική οργάνωση¹³. Η πρόταση αυτή παρουσιάζεται συνοπτικά και σε κείμενο και συγκρίνεται διαγραμματικά με το υφιστάμενο πλαίσιο συσχέτισης. Εδώ επισημαίνεται, ότι το εθνικό επίπεδο είναι «πλαισιακό- διαγραμματικό», το περιφερειακό «στρατηγικό- συνθετικό» και το τοπικό «επιχειρησιακό- λειτουργικό» και ως εκ τούτου, ο βαθμός προσέγγισης απαιτεί κατά επίπεδο, από τα πάνω προς τα κάτω, μια λεπτομερέστερη μεθοδολογική εξειδίκευση και προσέγγιση.

α) Σε Εθνικό Επίπεδο (Προγραμματισμός- Σχεδιασμός «εκ των άνω»)

1. Καθορίζεται η στρατηγική της ανάπτυξης μέσα από τον συνολικό αναπτυξιακό και τομεακό προγραμματισμό.

2. Ο αναπτυξιακός προγραμματισμός, με ευθύνη του ΥΠ.ΕΘ.Ο., εναρμονίζει τα τομεακά προγράμματα των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης και των ΝΠΔΔ (στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών και διακρατικών σχέσεων), τα οποία θα πρέπει να εξειδικεύονται σε περιφερειακές ποιοτικές και ποσοτικές κατανομές.

3. Καθορίζεται το Εθνικό Πλαίσιο Χωρικής Ανάπτυξης, ως σύνθεση των Περιφερειακών Σχεδίων Ανάπτυξης και Χωρικού Σχεδιασμού, που συντάσσονται από τις Περιφέρειες. Σε αυτό επαληθεύονται ή βελτιώνονται ή και αναθεωρούνται οι τομεακές πολιτικές, οι οποίες με την σειρά τους ανατροφοδοτούν τις περιφερειακές επιλογές και κατανομές.

4. Επικυρώνονται τα Περιφερειακά Σχέδια Ανάπτυξης και Χωροταξικού Σχεδιασμού.

β) Σε Περιφερειακό Επίπεδο (Πεδίο Σύγκλισης)

1. Συντάσσεται το Περιφερειακό Σχέδιο Ανάπτυξης και Χωροταξικού Σχεδιασμού (Π.Σ.Α), το οποίο κινείται προς δύο κατευθύνσεις/ επεξεργασίες.

1.1. Εξειδικεύει τον τομεακό προγραμματισμό σε Περιφερειακό, Νομαρχιακό και Τοπικό Επίπεδο.

1.2. Διατυπώνει τον εξειδικευμένο χωροταξικό-περιβαλλοντικό σχεδιασμό με συγκεκριμένες κατευθύνσεις και παρεμβάσεις και συντάσσει ένα αδρομερές πλαίσιο χρήσεων γης.

2. Οι πιο πάνω διεργασίες κινούνται προς το ανώτερο επίπεδο προς επαλήθευση, βελτίωση, αναθεώρηση και επικύρωση.

3. Οι πάνω διεργασίες κινούνται προς το επίπεδο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης προς γνωμάτευση, περαιτέρω επεξεργασίες, επαλήθευση, ενσωμάτωση προτάσεων της Ν.Α στο Σ.Π.Α ή ανάληψη πρωτοβουλίας συντονισμού προς το αμέσως κατώτερο τοπικό επίπεδο (επίπεδο σχεδιασμού προγραμματισμού «εκ των κάτω»).

4. Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση συμμετέχει ενεργά και όχι μόνο γνωμοδοτικά στον Περιφερειακό Προγραμματισμό και Χωροταξικό Σχεδιασμό. Εντάσσεται στο «πεδίο σύγκλισης».

γ) Σε Τοπικό - Υπερτοπικό Επίπεδο (Σχεδιασμός - Προγραμματισμός «εκ των κάτω»)

Αφορά νέους Ο.Τ.Α ή ομάδες νέων Ο.Τ.Α. (οριζόντιες σχέσεις).

1. Επιδιώκεται στο νέο διοικητικό πλαίσιο ο χωρικός σχεδιασμός να ενσωματώσει ή να ενσωματωθεί (κατά περίπτωση) στον τοπικό αναπτυξιακό προγραμματισμό.

2. Ενσωματώνονται οι εισφορές από το επίπεδο σύγκλισης, διορθώνει, επαληθεύει, εξειδικεύει, κ.τ.λ.

3. Διατυπώνονται πρόσθετες προτάσεις με βάση τις αρχές της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης, τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού, τις αναγκαίες χωρικές ρυθμίσεις (χρήσεις γης, προστασία περιβάλλοντος, ανάδειξη τοπικών πόρων και ιδιαιτεροτήτων).

4. Εντάσσεται ο τοπικός προγραμματισμός και χωρικός σχεδιασμός στο επίπεδο της Περιφέρειας.

Μεθοδολογικά επομένως ο χωροταξικός σχεδιασμός θα πρέπει ως προς το γνωστό τρίπτυχο "Ανάλυση – Προτάσεις – Εφαρμογή» να αναλυθεί περισσότερο, εν προκειμένω δε, ειδικότερα ως προς τα αναγκαία προγράμματα προς τα οποία είναι σύμφυτος.

ΜΕΡΟΣ Α΄ : Κατευθύνσεις (από αρμόδιο πολιτικό φορέα).

Το μέρος αυτό προηγείται της ανάλυσης και συγκροτεί τις υφιστάμενες παραμέτρους και τις επιδιώξεις του φορέα, ώστε να καταρτισθεί ο χωροταξικός σχεδιασμός.

1. Υφιστάμενες παράμετροι :

1.1. Η αδυναμία, αλλά και ανάγκη ύπαρξης ενός ιεραρχημένου κατά χωρικά επίπεδα σχεδιασμού. Εμπειρίες από την διεθνή – ελληνική εμπειρία.

1.2. Ο υφιστάμενος σήμερα αναπτυξιακός προγραμματισμός που συντίθεται από τα τομεακά – κλαδικά προγράμματα και τις προτάσεις των Περιφερειών για ολοκληρωμένη ανάπτυξη τους (ιδιαιτερότητες χώρου- δομές και προοπτικές κλάδων – τομέων παραγωγής).

1.3. Το νέο διοικητικό σύστημα, με τις νέες αρμοδιότητες αυτού, μέρος των οποίων συνδέεται και με τον χωρικό σχεδιασμό και τις συμμετοχικές διαδικασίες.

1.4. Το (ή τα) σημερινό (-νά) σύστημα(-τα) βάσεων στοιχείων και δεδομένων.

1.5. Οι ελλείψεις σε μελέτες βάσης, κριτηρίων και δεικτών βάσει των οποίων θα τεκμηριωθούν ιεραρχημένες και τεκμηριωμένες επιλογές.

1.6. Η αναγκαιότητα να αναζητηθούν μέθοδοι εκπόνησης έγκυρων, αλλά και ταχύρρυθμων και βραχυπρόθεσμων μελετών και προγραμμάτων, ώστε να προωθηθεί η εφαρμογή μέσα στα χρονικά πλαίσια του συστήματος χρηματοδοτήσεων των έργων (Συντομεύσεις χρόνων μελετών – εγκρίσεων – εφαρμογής – αξιολόγησης).

1.7. Η εντεινόμενη εισαγωγή νέων τεχνολογιών και η διερεύνηση της γνώσης και της πληροφόρησης σε θέματα χωρικού σχεδιασμού.

1.8. Η εντεινόμενη και συνεχής βελτίωση των υποδομών που επιδρά στην κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής και του πληθυσμού.

1.9. Τα νέα δεδομένα, γεωπολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, λειτουργικά στις σχέσεις της χώρας με την Ε.Ε., την ανατολική Ευρώπη και την ανατολική Μεσόγειο.

1.10. Οι εντεινόμενες δυσμενείς επιπτώσεις στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον και οι διαγραφόμενοι κίνδυνοι εξάντλησης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων (προστασία, ανάδειξη, αξιοποίηση περιβάλλοντος).

1.11. Οι υφιστάμενες κοινωνικές αντιθέσεις και τα συγκρουόμενα συμφέροντα σε διάφορα επίπεδα, η διάγνωση των οποίων πρέπει κατά χωρικά επίπεδα να εντοπισθούν.

1.12. Οι υφιστάμενες αδυναμίες θεσμικού πλαισίου που διέπουν σήμερα τον χωροταξικό σχεδιασμό και καθιστούν ευάλωτη την συνολική διαδικασία προγραμματισμού και σχεδιασμού.

2. Επιδιώξεις – Κατευθύνσεις

2.1. Εντοπισμός, αποσαφήνιση και ιεράρχηση των οικονομικών και κοινωνικών παρεμβάσεων εθνικής κλίμακας στις περιφέρειες.

2.2. Εντοπισμός, αποσαφήνιση και ιεράρχηση των οικονομικών και κοινωνικών παρεμβάσεων σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο.

2.3. Ιεράρχηση των χωρικών συγκεντρώσεων και ζωνών σε περιφερειακό επίπεδο, οικιστικό δίκτυο, οικονομία, μεταφορές κ.λπ.

2.4. Διάγνωση αντιθέσεων, συγκρούσεων. Επιδίωξη διεύρυνσης συμπληρωματικότητας σε σημεία αιχμής ή σύγκρουσης μεταξύ των γειτονικών περιφερειών, καθώς και σε περιοχές μέσα στις περιφέρειες του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού.

2.5. Ευελιξία του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού στον εξειδικευμένο χωρικό σχεδιασμό (νομοί, τοπική κλίμακα).

2.6. Ευελιξία προσαρμογής των περιφερειακών επιλογών από τις εξειδικεύσεις ή και πρωτοβουλίες του χωρικού σχεδιασμού που προέρχονται από το επίπεδο νομού ή τοπικής κλίμακας.

2.7. Συντονισμός των φορέων χρηματοδοτήσεων, φορέων υλοποίησης και προγραμμάτων που εφαρμόζονται σήμερα από το κεντρικό – εθνικό επίπεδο, το περιφερειακό και τα επίπεδα της Ν. Αυτοδιοίκησης και των Δήμων.

2.8. Διατύπωση των αναγκαίων παρεμβάσεων σε ότι αφορά στις πηγές, στοιχεία και εργασία πεδίου που απαιτούνται για τον χωροταξικό σχεδιασμό των περιφερειών.

2.9. Ευχέρεια στην θεσμική κατοχύρωση και τις δυνατότητες μεσοπρόθεσμων αναθεωρήσεων του χωροταξικού σχεδίου.

2.10. Διασφάλιση της μέγιστης δυνατής συμμετοχής των φορέων που διαπλέκονται στο σύνολο ή σε επιμέρους τμήματα προγραμματισμού-σχεδιασμού, μελέτης – υλοποίησης, διαχείρισης των προγραμμάτων που σχετίζονται με χωρικές παρεμβάσεις περιφερειακής, νομαρχιακής και δημοκρατικής σημασίας.

ΜΕΡΟΣ Β΄ : Ανάλυση

1. Δοχές – Κατευθύνσεις (Από φορέα σχεδιασμού)

Αυτές πρέπει να τίθενται γιατί καθορίζουν αποφασιστικά τα αναγκαία στοιχεία, τον τρόπο συλλογής και επεξεργασίας τους, τις βάσεις δεδομένων κ.λπ.

1.1. Αναγκαιότητα συνδυασμού χωρικής και κλαδικής ανάλυσης

- Εντοπισμός δυναμικής του χώρου, δυνατότητα εξαγωγής δεικτών υφιστάμενης κατάστασης, αλληλεπιδράσεων οικονομίας και χώρου.

1.2. Διάγνωση αντιθέσεων

- Εντοπισμός αλληλεξαρτήσεων, αλληλεπιδράσεων ασυμβατοτήτων, συγκρούσεων συμφερόντων.

1.3. Σχετικότητα ανάλυσης

- Διερεύνηση συγκριτικών πλεονεκτημάτων μεταξύ ομοειδών περιοχών (Περιφερειών, νομών, Δήμων).

1.4. Αναφορές σε υπερχείμματα και υποκείμενα του μελετώμενου επίπεδα χωρικού σχεδιασμού.

- Εντοπισμός κάθετης οργάνωσης τομέων – κλάδων παραγωγής, ένταξης χρήσεων γης σε ευρύτερες ζώνες, αναγκαιότητα εξειδικευμένων αναλύσεων.

1.5. Διαχρονικότητα στην ανάλυση των στοιχείων

- Ανάγκη χρονικού προσδιορισμού της έννοιας «σημερινή κατάσταση». Εντοπισμός κοινής χρονικής συνύπαρξης των υφιστάμενων δεδομένων στο παρελθόν.

- Εντοπισμός – αξιολόγηση «τάσεων παρελθόντος»

- Παροχή τεκμηριωμένου υπόβαθρου για τις εκτιμήσεις επιλογές των «τάσεων μέλλοντος» (βλ. Σύνθεση).

1.6. Καταγραφή – αξιολόγηση εκτελούμενων ή/και μελετώμενων έργων ή παρεμβάσεων ή ρυθμίσεων.

- Εκτιμήσεις για τις αναμενόμενες στο άμεσο μέλλον επιπτώσεις.

1.7. Δυνατότητα ανάδοσης στην επεξεργασία των στοιχείων (Feed – back).

- Δυνατότητα τροφοδότησης κάθε φάσης με στοιχεία που θα προκύψουν από την (τις) επόμενη (-νες), είτε ως έλλειψη, είτε ως νέας απαίτησης, είτε ως νέου δεδομένου. (Αυτό ισχύει μέχρι και τις φάσεις εφαρμογής. Αναθεώρηση Προγράμματος).

1.8. Προσδιορισμός δεικτών και κριτηρίων επιλογής και αξιολόγησης.

- Ανά χωρικό επίπεδο σχεδιασμού θα πρέπει να διατυπωθούν οι κατάλληλοι δείκτες (ποιοτικοί -ποσοτικοί) που συνδυάζουν χωρικά και τομεακά – κλαδικά δεδομένα π.χ. πληθυσμό, απασχόληση, έκταση, υποδομές, εισόδημα κ.ά., ώστε να είναι τεκμηριωμένη η εικόνα του σήμερα και να εκτιμηθεί η επιδιωκόμενη με τις προτάσεις μεταβολή τους (Αξιολόγηση παρεμβάσεων).

- Διατύπωση ανά χωρικό επίπεδο σχεδιασμού κριτηρίων (χωρικών λειτουργιών κλαδικών, κοινωνικών) για την αξιολόγηση των μέχρι σήμερα παρεμβάσεων. Δημιουργία βάσης για συγκρίσεις στο στάδιο των προτάσεων.

- Δυνατότητα προσδιορισμού φυσικών μεγεθών (εκτάσεις, κοινωνικές ανάγκες, κτιριακές υποδομές) με βάση τις ποσοτικές – ποιοτικές εκτιμήσεις των τομεακών – κλαδικών εκτιμήσεων. .

1.9. Εκτιμήσεις συμπερασματικές, συνολικές για τις δυνατότητες ανάπτυξης.

- Εντοπισμός δυνατοτήτων που διαγράφονται από την ανάλυση.
- Δυνατότητα διατύπωσης άμεσων παρεμβάσεων, ρυθμίσεων και έργων που είναι «ώριμα.» , ήδη αποδεκτά, χωρίς να απαιτείται ολοκλήρωση ή να διακυβεύεται ο συνολικός χωρικός σχεδιασμός.

2. Πλαίσιο – Περιεχόμενο Ανάλυσης

Ανάλογα με το χωρικό επίπεδο της προσέγγισης :

2.1. Βασικά στοιχεία φυσικού χώρου, όπως: φυσικές ενότητες, ορυκτός – μεταλλευτικός πλούτος, υδάτινοι πόροι, σεισμικότητα, ποιότητες εδαφών, περιοχές φυσικού κάλλους κ.λπ. Τα στοιχεία εξειδικεύονται ανάλογα με το χωρικό επίπεδο αναφοράς.

2.2. Κύριες πληθυσμιακές κατανομές και ιεράρχηση οικιστικού δικτύου προς την κατεύθυνση εντοπισμού των κέντρων περιφερειακής σημασίας, νομαρχιακού, υπερτοπικού επιπέδου.

2.3. Συγκέντρωση βασικών τομέων και κλάδων της παραγωγής σημειακά – εκτατικά από την άποψη των περιφερειακών επιπτώσεων και των εξειδικεύσεων ανά χωρικό επίπεδο νομαρχιακής υπερτοπικής εμβέλειας.

2.4. Δίκτυα μεταφοράς με σκοπό να εντοπισθούν οι άξονες και κόμβοι μεταφορών με ενδοπεριφερειακή, περιφερειακή, διαπεριφερειακή, εθνική σημασία και τα βασικά είδη μετακινήσεων προσώπων και αγαθών.

2.5. Λοιπά δίκτυα υποδομών περιφερειακής σημασίας, με σκοπό να εντοπισθούν αφ' ενός οι ανάγκες της παραγωγής, των οικισμών κ.λπ. και αφ' ετέρου το πλαίσιο διασφάλισης της προστασίας ή ανάδειξης του περιβάλλοντος.

2.6. Διάρθρωση του τομέα των Υπηρεσιών νομαρχιακής, περιφερειακής, διαπεριφερειακής, εθνικής κλίμακας.

2.7. Συνθετική προσέγγιση των βασικών χρήσεων γης και διάρθρωσης των λειτουργιών σε επίπεδο αναφοράς. Είναι σαφές ότι γίνεται πιο αφαιρετική η προσέγγιση όσο βαίνουμε προς τα ανώτερα χωρικά επίπεδα.

2.8. Συνθετική προσέγγιση στα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από τις παρεμβάσεις τα προγραμματιζόμενα και υλοποιούμενα έργα περιφερειακής ή μείζονος υπερτοπικής σημασίας που σήμερα βρίσκονται σε εξέλιξη.

2.9. Διαπιστώσεις για τις διαφαινόμενες βραχυμεσοχρόνιες τάσεις εξέλιξης της περιφέρειας με έμφαση στην χωρική διάρθρωση αυτής.

2.10. Εντοπισμός των δυνατοτήτων ανάπτυξης με βάση τα στοιχεία της ανάλυσης, δείκτες και κριτήρια αξιολόγησης.

2.11. Εντοπισμός βασικών αναγκών, κρίσιμων περιοχών από περιβαλλοντική, αναπτυξιακή άποψη ή ερημοποιημένων κατευθύνσεων να προταθούν άμεσα μέτρα, ενέργειες δράσεις, ειδικά προγράμματα κ.λπ. από το στάδιο της ανάλυσης.

ΜΕΡΟΣ Γ': Σύνοψη – Προτάσεις

1. Αρχές – κατευθύνσεις

1.1. Δυνατότητα διατύπωσης εναλλακτικών σεναρίων χωρικής αναδιάρθρωσης και οργάνωσης και σχεδιασμού με βάση εναλλακτικές προτάσεις για το αναπτυξιακό πρότυπο, εθνικού χώρου, περιφερειών και νόμων.

1.2. Δυνατότητα ανατροφοδότησης της ανάλυσης με ανάγκες σε επεξεργασία δεδομένων που απαιτούνται από τα εναλλακτικά σενάρια.

1.3. Δυνατότητα καθορισμού προγραμματικών μεγεθών και διατύπωση προγραμμάτων με βάση την ανάλυση και τα εναλλακτικά σενάρια, ανάγκες σε κοινωνικές, τεχνικές υποδομές, σε κατοικία, σε χώρους παραγωγικών δραστηριοτήτων κ.λπ.

1.4. Συνδυασμός τεχνικής εφικτότητας με οικονομική βιωσιμότητα με βάση τα προηγούμενα σημεία 1.1., 1.2. , 1.3.

1.5. Αποσαφήνιση αρχικών στόχων – σκοπών για το αναπτυξιακό – χωρικό πρότυπο ανάπτυξης των προς μελέτη περιοχών με βάση τις επεξεργασίες των προηγούμενων σημείων 1.1., 1.2., 1.3., 1.4.,

1.6. Καθορισμός βασικών περιβαλλοντικών πολιτικών για την προστασία, ανάδειξη ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος.

1.7. Διασφάλιση των μεγίστων δυνατών διαδικασιών συμμετοχής φορέων και κατοίκων στο επίπεδο της πληροφόρησης, της γνώσης, της γνωμοδότησης, της λήψης απόφασης.

2. Πλαίσιο προτάσεων

2.1. Καθορισμός βασικού πλαισίου γενικών αναπτυξιακών επιλογών για τον εθνικό χώρο και τις περιφέρειες.

2.2. Καθορισμός εξειδικευμένων επιλογών για την επιθυμητή χωρική διάρθρωση κάθε περιφέρειας, και των νομών που την απαρτίζουν.

2.3. Διατύπωση εναλλακτικών προτάσεων για την χωροταξική διάρθρωση κάθε περιφέρειας με βάση τις γενικές και εξειδικευμένες επιλογές, όπως και των νομών που την απαρτίζουν.

2.4. Ένταξη αναπτυξιακών πρωτοβουλιών και προγραμμάτων τοπικής ανάπτυξης και χωρικής οργάνωσης στις εναλλακτικές προτάσεις.

2.5. Διατύπωση τελική προγραμματικών μεγεθών για τους κλάδους – τομείς παραγωγής, τις τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, τις ανάγκες σε κατοικία, σε φυσικούς πόρους, στις μεταφορές κ.λπ. ώστε να προωθηθεί η τελική πρόταση χωροταξικής οργάνωσης.

2.6. Επεξεργασία τελικής πρότασης για την χωροταξική διάρθρωση κάθε περιφέρειας και των νομών της, που θα αναφέρεται στις ιεραρχημένες χωροθετήσεις των τομέων και κλάδων παραγωγής, στην ιεραρχημένη αξιολόγηση του ρόλου των περιφερειακών αστικών κέντρων, στο περιφερειακό δίκτυο μεταφορών, στις υποδομές, στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, στις πηγές και τρόπους χρηματοδότησης, στους χρονικούς ορίζοντες εφαρμογής του σχεδίου.

2.7. Εντοπισμός κρίσιμων περιοχών (υπερανπτυγμένων, προς ανάπτυξη περιβαλλοντικής πληθυσμιακής υποβάθμισης μεθοριακές κ.ά. στις οποίες επιβάλλεται εξειδικευμένος χωρικός σχεδιασμός για τον έλεγχο των χρήσεων γης και την διατύπωση ειδικών προγραμμάτων .

2.8. Διατύπωση του πλαισίου των θεσμικών διαδικασιών για την κατοχύρωση και εφαρμογή του χωροταξικού σχεδίου της περιφέρειας.

2.9. Κατευθύνσεις για την προώθηση αναπτυξιακών προγραμμάτων και εξειδικευμένων χωροταξικών μελετών σε τοπικό επίπεδο (Δήμοι, Κοινότητες).

Ενότιες Νόμου 2742/99

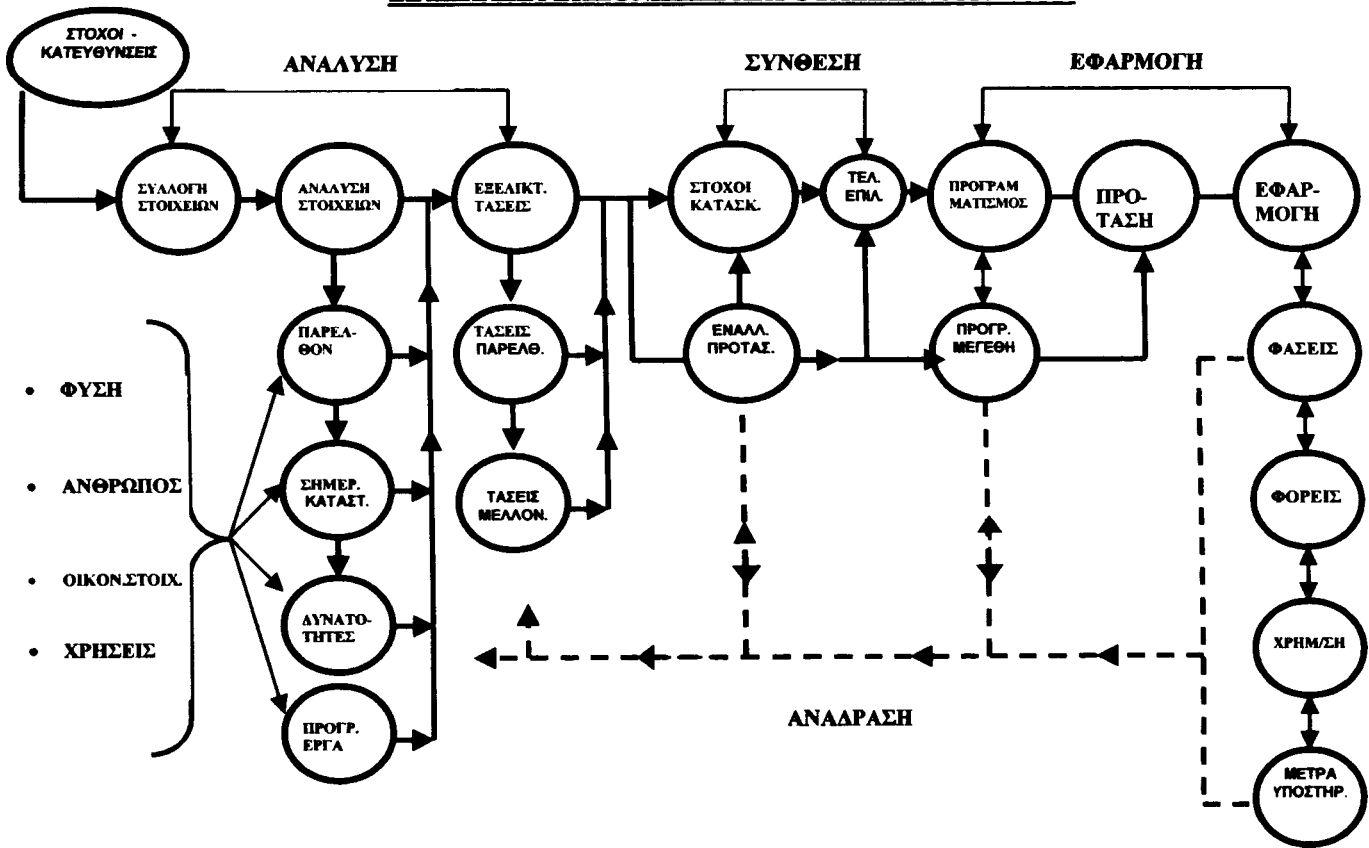
Κεφάλαια	Επιδιώξεις	Άρθρα
Α Κατευθυντήριες αρχές και στόχοι του Χωροταξικού Σχεδιασμού	Σκοπός, κατευθυντήριες αρχές, γενικότερη φιλοσοφία του σχεδίου νόμου	1. Σκοποί 2. Στόχοι- Αρχές
Β Όργανα Χωροταξικού Σχεδιασμού	<ul style="list-style-type: none"> • Συμπλήρωση, ενοποίηση, κωδικοποίηση αρμοδιοτήτων Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. • Σύσταση, αρμοδιότητες, λειτουργία ΕΣΧΣΒΑ • Αρμοδιότητες Περιφερειακών Κρατικών Οργάνων σε θέματα Χωροταξικού Σχεδιασμού 	3. Κωδικοποιήσεις αρμοδιοτήτων-Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 4. ΕΣΧΣΒΑ 5. Αμόδιος Περιφερειακών και Κρατικών Οργάνων
Γ Μέσα Χωροταξικού Σχεδιασμού	<ul style="list-style-type: none"> • Περιεχόμενο, διαδικασίες σύγκρισης, προϋποθέσεις και διαδικασίες παρακολούθησης, αξιολόγησης, αναθεώρησης και τροποποίησης εθνικών, γενικών, ειδικών, περιφερειακών πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης • Έννομες συνέπειες που απορρέουν από την έγκρισή τους για την κεντρική διοίκηση, ευρύτερου δημοσίου τομέας και φυσικά πρόσωπα • Έννομες συνέπειες που απορρέουν από την έγκρισή τους για τον Πολεοδομικό Σχεδιασμό και την οικιστική ανάπτυξη 	6. Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης 7. Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Βιώσιμης Ανάπτυξης 8. Περιφερειακό Πλαίσιο ΧΣΒΑ 9. Συνέπειες της έγκρισης του πλαισίου ΧΣΒΑ
Δ Μηχανισμοί Εφαρμογής Ελέγχου και Υποστήριξης Χωροταξικού Σχεδιασμού	<ul style="list-style-type: none"> • Τρόπος χαρακτηρισμού και οριοθέτησης Π.Ο.Α.Π.Δ., Π.Ε.Χ.Π. • Στόχοι, περιεχόμενο, διαδικασία κατάρτισης, έγκρισης, αξιολόγησης Σ.Ο. Αστικών Παρεμβάσεων • Τρόπος, προϋποθέσεις και διαδικασία ελέγχου χωροθέτησης δημοσίων, ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων • Περιεχόμενο για λειτουργία μηχανισμών χρηματοδοτήσεων Χωροταξικού Σχεδιασμού • Περιεχόμενο και λειτουργία Ε.Δ.Π.Χ.Σ. 	10. Π.Ο.Α.Π.Δ. 11. Π.Ε.Χ.Π. 12. Σ.Ο.Α.Π. 13. Προέγκριση χωροθέτησης έργων- δραστηριοτήτων 14. Χρηματοδοτικοί μηχανισμοί Χωροταξικού Σχεδιασμού 15. Ε.Δ.Π.Χ.Σ.
Ε Καταργούμενες, τροποούμενες και τελικές διατάξεις	<ul style="list-style-type: none"> • Καταργούνται διατάξεις του ν. 360/76 • Καταργούνται διατάξεις του ν. 2052/92 • Ριθμίζονται αποφάσεις του ΕΣΧΠ • Ρυθμίζονται διατάξεις του ν. 2508/97, ν. 2160/93 	16. Τροποποίηση, μεταβολή διατάξεων κατάργηση διατάξεων 17. Έναρξη ισχύος

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

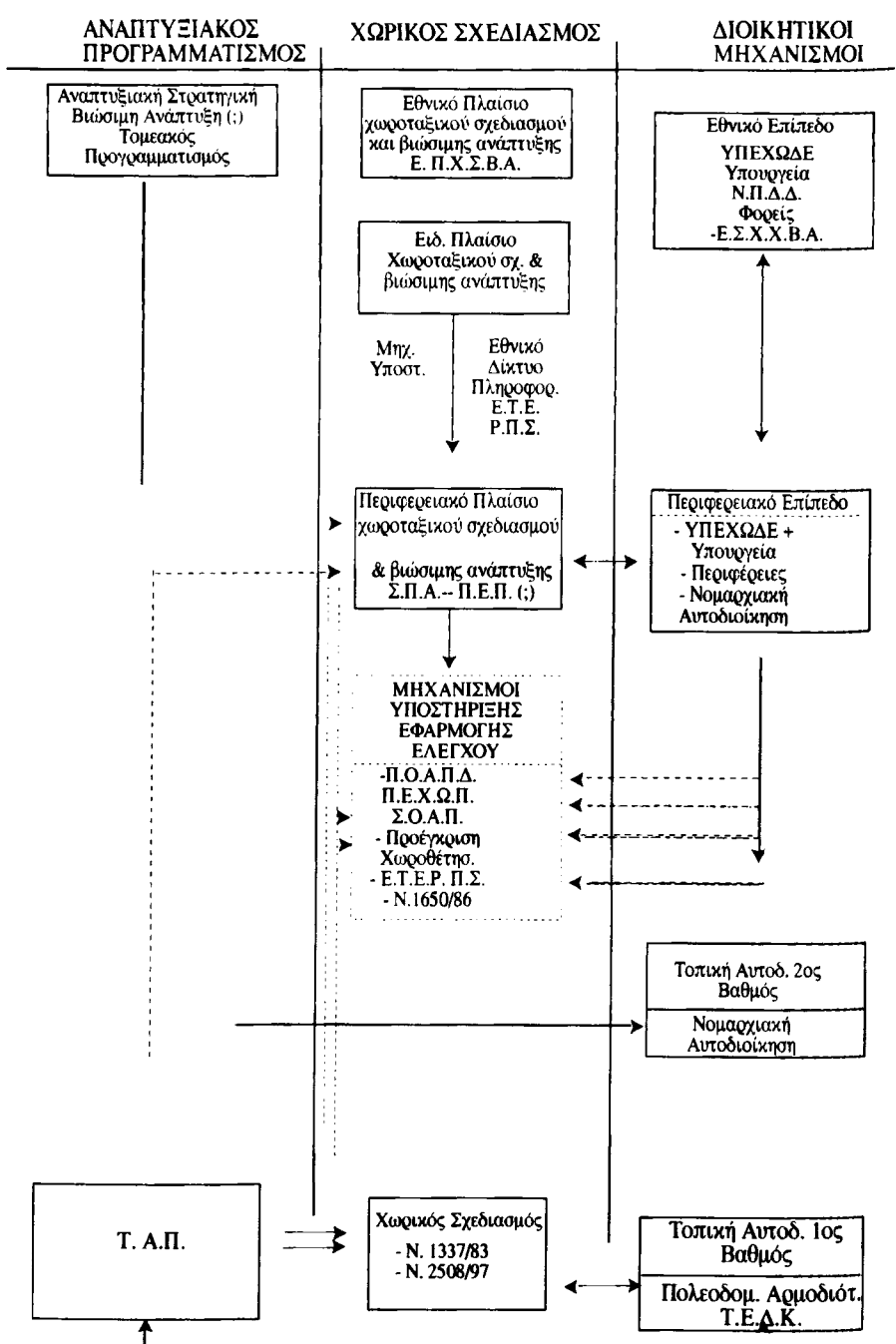
- Αραμπατζή-Καρρά Χρ.& Συνεργάτες, (1998-1999) *Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας Πελοποννήσου*, ΥΠΕΧΩΔΕ, 1η και 2η Φάση, Αθήνα, 1999.
- Δ.Π.Θ.-Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών, (1989) *Διερεύνηση μεθόδου εκπόνησης ενός περιφερειακού χωροταξικού σχεδίου πλαισίου. Η περίπτωση της Περιφέρειας Κρήτης*, Ερευνητικό Πρόγραμμα ΥΠΕΧΩΔΕ, Επιστ. Υπευθ. : Λουκάκης, Π., Ξάνθη.
- Ε.Ε.Τ.Α.Α., (1995) *Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων- Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής, (1992) *Ευρώπη 2000- Προοπτικές Ανάπτυξης του Κοινοτικού Εδάφους*, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Βρυξέλλες-Λουξεμβούργο.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1995) *Ευρώπη 2000+: Συνεργασία για τη Χωροταξία στην Ευρώπη*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο.
- Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (Μάιος 1999) *Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου- ΣΑΚΧ*, Τελική Έκθεση.
- Ινστιτούτο Αστικού Περιβάλλοντος και Ανθρώπινου Δυναμικού, (Δεκέμβριος 1999) *Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης Βιώσιμης Ανάπτυξης*, Τελική Έκθεση, ΥΠΕΧΩΔΕ, Επιστ. Υπευθ. : Καθ. Γετίμης Π., Αθήνα.
- Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ι.Π.Α.) Παντείου Πανεπιστημίου, (Απρίλιος 1996) *Μελέτη Περιφερειακής Ανάπτυξης και Χωρικής Οργάνωσης του νομού Καβάλας*, Νομαρχία Καβάλας.
- Κανκαλάς Γρ.-Ανδρικοπούλου Ελ., (2000) *Χωρικές Επιπτώσεις των Ευρωπαϊκών Πολιτικών. Η Ελληνική εμπειρία 1989-1999*, Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. - Α.Π.Θ. Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Θεσσαλονίκη.
- Κατοχιανού Δ.Ν., Θεοδωρή- Μαργκογιαννάκη Ε., (1989) *Το Ελληνικό Σύστημα Αστικών Κέντρων*, ΚΕΠΕ, Επιστημονικές Μελέτες 29, Αθήνα.
- Λουκάκης Π., (2001) *Οι αστικές συμμαχίες ως προοπτική της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών οικισμών της χωρικής ανάπτυξης στην Ευρώπη. Η περίπτωση του τριγώνου Δράμα-Καβάλα-Ξάνθη*, Εισήγηση στο Συνέδριο: «Νέα Πολυκεντρικότητα και Χωρική Ανάπτυξη», 14-15/09/2001, Φορείς Διοργάνωσης: ΥΠΕΧΩΔΕ, ΕΜΠ, Université De Paris X-Nanterre.
- Λουκάκης Π., (1994) *Ζητήματα σχετικά με τα χωρικά επίπεδα εφαρμογής του χωροταξικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην Ελλάδα. Τόπος, Επιθεώρηση Αστικών και Περιφερειακών Μελετών*, τεύχος 8, Αθήνα.
- Λουκάκης Π., (1997) *Χωροταξικός σχεδιασμός και οργάνωση υποδομών των νέων Ο.Τ.Α.*, Ημερίδα με θέμα: «Πρωτοβάθμιοι Ο.Τ.Α. και Ανάπτυξη», Πάντειο Πανεπιστήμιο-Τμήμα Οικονομικής & Περιφερειακής Ανάπτυξης, Αθήνα 20/10/1997.

- Λουκάκης Π., (2001) *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Οργάνωση Υποδομών*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Δεκέμβριος.
- Λουκάκης Π., Θεοδωρά Γ., *Τάσεις εξέλιξης του Δικτύου Αστικών Κέντρων στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης*, Εισήγηση στο Συνέδριο: «Διευρωπαϊκά Δίκτυα και Μεσαίου Μεγέθους Αστικά Κέντρα», Ε.Μ.Π.-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας-Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Μαγνησίας, Βόλος 11-13/04/1997.
- Λουκάκης Π., (1997) «Σύγχρονη ελληνική πόλη: τάσεις μεταλλαγών στη χωρική διάχυση της αστικοποίησης», *Αρχαιολογία*, τεύχος 65, Αθήνα-Δεκέμβριος.
- Λουκάκης, Π. (2002) *Χωρικά επίπεδα συσχέτισης αναπτυξιακού προγραμματισμού και χωροταξικού σχεδιασμού : Οι περιφέρειες ως πεδίο σύγκλισης και σύνθεσης*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, Σεπτέμβριος.
- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, Νομαρχιακό Διαμέρισμα Καβάλας, *Αναπτυξιακό Συνέδριο νομού Καβάλας: Πρακτικά- Εισηγήσεις- Συμπεράσματα*, Καβάλα 1998.
- Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (1994) *Ανταγωνιστικότητα και Συνοχή: Οι τάσεις στις Περιφέρειες*, Πέμπτη Περιοδική Έκθεση για την Κοινωνική και Οικονομική Κατάσταση και την Ανάπτυξη των Περιφερειών της Κοινότητας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο.
- Περιφερειακή Πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, (1999) *Ανταγωνιστικότητα και Συνοχή: Οι Τάσεις στις Περιφέρειες*, Έκτη Περιοδική Έκθεση για την Κοινωνική και Οικονομική Κατάσταση και την Ανάπτυξη των Περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Λουξεμβούργο.
- Π.Ε.Τ.Α., (Ιούλιος-Δεκέμβριος 1998) *Αξιολόγηση και προτάσεις βελτίωσης των θεσμών του Περιφερειακού και Τοπικού Αναπτυξιακού Προγραμματισμού*, Υπουργείο Εσωτερικών-Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, Αθήνα.
- Τ.Δ.Κ.Νομών Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης, (1999-2001) *Τοπικά Αναπτυξιακά Προγράμματα των νέων Καποδιστριακών Δήμων κάθε νομού*.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο. - Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., (Φεβρουάριος 1995) *Τάσεις ανάπτυξης του ελληνικού χώρου-2015. Πρώτο προσωρινό σχέδιο και προσωρινοί χάρτες*, Αθήνα.
- ΥΠ.ΕΘ.Ο., (Ιούνιος 1999) *Σ.Π.Α. 2000-2006- Περιφερειακό Σκέλος*, σε συνεργασία με το Ι.Π.Α., Αθήνα.
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., (2000) *Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη*, Πλαίσιο Εθνικού Χωροταξικού Σχεδιασμού (προς έγκριση), Αθήνα.
- ISMERI EUROPA, TEAM 4, Ι.Π.Α., *Μελλοντική εξέλιξη των Περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου (Mezzogiorno - Ελλάδα)*, XVI Γενική Διεύθυνση Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Τελική Έκθεση.

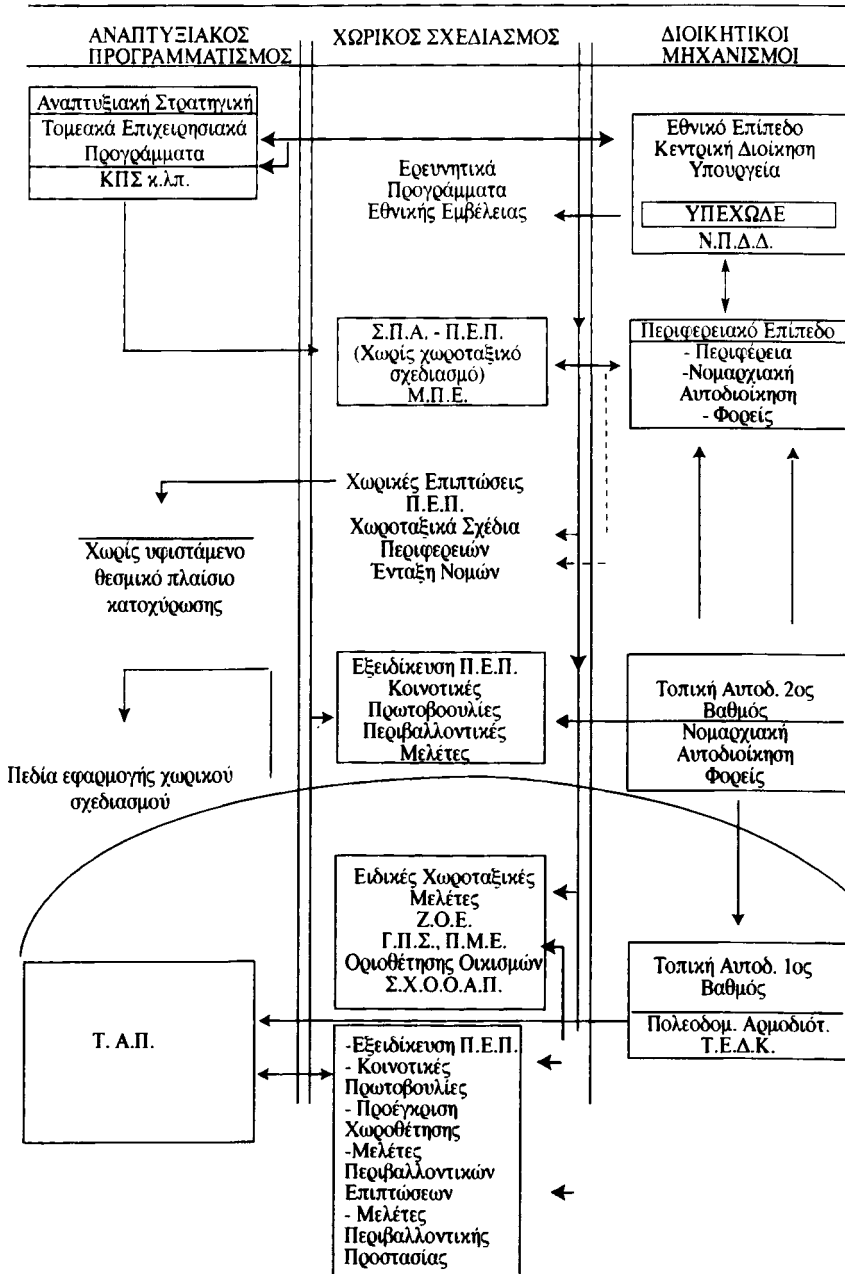
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΝΟΜΟΣ 2742/1999

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΧΩΡΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ (ΑΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΟΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ)

ΠΡΟΤΑΣΗ

